

Sakspapir til rådsmøtet i Menota, Stockholm 31. august 2012

Sak 3: Statusrapport for nettverket

Danmark

Rapporter innsamlet av Alex S. Kjeldsen fra flere hold.

Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet:

Den Arnamagnæanske Samling

Som nævnt på sidste rådsmøde har man på Den Arnamagnæanske Samling drøftet idéen om en ny serie bestående af digitale håndskriftudgaver baseret på XML og beslægtede teknologier. Den planlagte serie er et fælles islandsk-dansk initiativ, og projektet vil være et samarbejde mellem de to Arnamagnæanske institutter. Man har allerede drøftet spørgsmål om standarder for markup (TEI P5), layout og lignende institutterne imellem. Serien, der kunne hedde Editiones Arnamagnæanæ electronicæ, vil formodentlig blive lanceret med den elektroniske udgave af Codex Regius af Den ældre Edda (GKS 2365 4to), som er klar til publikation, mens Anne Mette Hansens udgave af Marine Jespersdatters bønnebog (AM 421 12mo) fortsat mangler mindre, tekniske opdateringer og en sidste korrekturlæsning. Andre kommende udgivelser er Morkinskinna (GKS 1009 fol) ved Alex Speed Kjeldsen, runehåndskrifterne AM 366-371 fol ved Eva Wedervang-Jensen og fl., Reynistaðarbók (AM 764 4to) ved Svanhildur Óskarsdóttir og Reykjarfjarðarbók Sturlungu (AM 122 b fol) ved Guðrún Ása Grímsdóttir.

Udgivelserne kommer til at bestå af digitale billeder i ganske høj kvalitet kombineret med en elektronisk tekst i flere gengivelsesniveauer – diplomatarisk, halv-diplomatarisk og normaliseret – samt en detaljeret beskrivelse af håndskriften (på dansk, islandsk og/eller engelsk).

Forskningsprojektet "Stories for all time: The Icelandic fornaldarsögur" fortsætter (jf. referat fra sidste årsmøde), og man regner med at der inden for to år vil blive udgivet tre til fire håndskrifter (opmærket i overensstemmelse med TEI P5).

Fra 1. september 2012 påbegynder Alex Speed Kjeldsen et treårigt forskningsprojekt (post doc.) finansieret af FKK (2 år) og Nordisk Forskningsinstitut (1 år). Der er tale om en elektronisk udgave af de ældste islandske originaldiplomer i islandsk sprogform frem til 1450 (omtrent 300 diplomer). Udgaven vil rumme billeder af høj kvalitet af hvert diplom og tekstgengivelse på facs- dipl- og norm-niveau. Envidere vil alle ordformer blive lemmatiseret og morfosyntaktisk opmærket, og person- og stednavnematerialet

annoteret. Projektet skal munde ud i en monografi over diplomernes skrift og sprog.

Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet:

Ordbog over det norrøne prosasprog

Arbejdet med at gøre ONP's materiale tilgængeligt på nettet fortsætter. Siden sidste rådsmøde er flere tekstudgaver blevet scannet og linket til ONP's citatsamling.

Endvidere er en lang række artikeludkast til verber og usammensatte substantiver blevet publiceret (der foretages halvårlige opdateringer/udgivelser).

En ordbogsmedarbejder er i gang med en større opdatering af ordbogens registre, herunder bibliografi og håndskriftregistre.

Det Danske Sprog og Litteraturselskab (DSL)

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs middelalder- og renæssanceprojekter har en fælles portal: <http://middelalderogrenaessance.dk>. Portalen omfatter følgende projekter: Diplomatarium Danicum, Gammeldansk Ordbog, Studér Middelalder på nettet og Renæssancens Sprog i Danmark.

Diplomatarium Danicum

Med genansættelsen af Anders Leegaard Knudsen pr. 1. januar 2012 tæller redaktionen tre mand, og udgivelsestakten er væsentligt forbedret.

Udgivelsesproceduren er følgende: Nyt materiale transskriberes og annoteres i en simpel XML-template, der efterfølgende transformeres til TEI-P5-standarden. TEI spiller dermed ingen større rolle i det redaktionelle arbejde, men fungerer som en stabil infrastrukturel komponent i DSL's samlede it-arkitektur. Sideløbende med akkvisition af nyt materiale arbejdes der på at konvertere de ca. 3000 XML-opmærkede dokumenter fra perioden 1401–1412 til TEI. Der er planer om videreudvikling af webapplikationen med flere søge- og registerfunktioner.

Gammeldansk Ordbog

I samarbejde med Studér Middelalder på Nettet (SMN) er der udarbejdet planer for et treårigt projekt, og der er indsendt en ansøgning til et større privat fond. Det endelige svar på ansøgningen ventes medio september.

Projektet første del skal videreudvikle GO's hjemmeside, så den ikke kun giver adgang til den digitale seddelsamling, men ogsåpræsenterer de redigerede artikler. Ved projektets afslutning vil alle opslagsord i GO være forsynede med en datering af ordets ældste forekomst i dansk og et link til en moderne form, fortrinsvis til

Den Danske Ordbog eller Ordbog over det danske Sprog. Det er således tanken, at opslag i GO skal kunne foregå både med gammeldansk og moderne dansk lemma. Linkningen til en moderne form er forudsætningen for den nye version af SMN, men samtidig vil den forberede integreringen af GO i DSL's øvrige elektroniske ressourcer. Redigerede artikler vil løbende blive publiceret på siden.

Studér Middelalder på Nettet.

Som omtalt under Gammeldansk Ordbog (GO) er der indsendt en ansøgning om et treårigt projekt.

Planen for den nye version af Studér Middelalder på Nettet (SMN) er at koble teksterne på SMN til GO og tilføje avancerede søgemuligheder. Koblingen til GO har form af linkning fra hvert enkelt ord i teksterne til de relevante ordbogsartikler, og takket være den projekterede linkning fra GO til de moderne danske ordbøger vil denne kobling reelt fungere som en løbende forklaring af teksterne.

Søgemulighederne skal indbefatte søgning i de gammeldanske tekster, både ud fra moderne dansk og gammeldansk lemma, samt unormaliseret gammeldansk tekststreng. Endvidere kan der defineres søgninger med flere ord, med ordklasser og med kombinationer af disse parametre.

Samtidig udvides SMN's tekstbase med nyudgivelser af tekster, der har almen interesse. Det nuværende udvalg er repræsentativt for middelalderens dansksprogede litteratur med hensyn til genre, periode og sprogform. Teksterne er primært valgt med henblik på forskning og undervisning på universitetsniveau, og udvidelsen gælder tekster, der vil have et noget bredere publikum.

Island

Rapport ved Guðvarður Már Gunnlaugsson.

1. Projektet www.handrit.is (et samarbejde mellem Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn, Den Arnamagnæanske Samling og Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum)
Arbejdet med den digitale katalogisering og fotografering af håndskrifterne i de tre samlinger fortsætter.
2. Projekt: Metrik, grammatik, syntaks og pragmatik i poesi-tekster.
I øjeblikket tilføjes andre teksttyper i databasen, dvs. skjaldekvad og rímur.

3. Projekt: *Njáls saga*

De ældste fragmenterne af *Njáls saga* skal undersøges og sammenlignes med de ældste intakte håndskrifterne (feks. *Gráskinna*). Til at få et billede af håndskriftoverleveringen ser man også på håndskrifter og fragmenter fra 1600-tallet. Indtil nu har man indtastet og kodet - ifølge Menota - dele af GKS 2870 fol. (*Gráskinna*), AM 133 fol. (*Kálfalækjarbók*) og GKS 2868 (*Skafinskinna*) og de samlede fragmenter i AM 162 B fol.

4. Projekt: *Codex Regius* af eddadigterne

Projektet har nu fået finansiell støtte som gør det muligt at det kan færdiggøres i løbet af næste måneder. Der skal udgives en bog med artikler om håndskriftet og diplomatarisk tekst og en elektronisk del indeholdende søgbar tekst på tre nivåer, en lemmatiseret konkordance og facsimiler. Den elektroniske del skal ikke udgives som en CD (som oprindelig planlagt) men kan istedet lastes ned fra en netside.

Norge

Rapporter ved Espen Karlsen (Nasjonalbiblioteket), Jo Rune Ugulen (Riksarkivet), Christian-Emil Ore, Karl G. Johansson og Odd Einar Haugen (Menotec-prosjektet).

Nasjonalbiblioteket, Oslo

Som det ble nevnt i fjor er Bjørg Dale Spørck i gang med å gjennomgå de gammelnorske lovhåndskriftene i Nasjonalbiblioteket for å få dem enhetlig katalogisert. Neste steg blir å digitalisere lovhåndskriftene og gjøre dem fritt tilgjengelige på nb.no.

I det hele tatt holder Nasjonalbiblioteket på med digitalisering av store deler av sin samling, deriblant også manuskripter og brev som befinner seg i

Håndskriftsamlingen. Følgende eldre håndskrifter er nylig blitt digitalisert:

- Ms.4° 63: Skaanske Lowbogh, skrevet 1636.
- Ms.fol. 729: Lactantius Firmianus: *Divinae institutiones*, kopiert i 1410. i Italia.
- Ms.fol. 371: *Fagrskinna*, yngre Recention. Avskrift av Asgeir Jónsson, 1700.

I tillegg kommer en rekke latinske membranfragmenter.

Espen Karlsen regner med å levere boken *Latin Manuscripts of Medieval Norway* til forlaget i september, med bidragsyttere fra England, Norge, Sverige og USA. Den vil blant annet kaste lys over etableringen av skrift i Norge, paleografi, lokal kopiering og import, proveniensproblematikk m.m. Boken inkluderer også to spesialstudier

av liturgiske bøker fra 1000-tallet. Én artikkel dreier seg om karolingisk og protogotisk skrift i Norge og på Island.

Språkbanken har siden i fjor fortsatt sitt arbeide med å bygge opp språkressurser for moderne norsk. I november 2011 hadde Språkbanken et møte med representantar for Menotec i Nasjonalbiblioteket. Der ble det diskutert hvilke berøringspunkter det finnes mellom Menotec og Språkbanken og hva de kan bidra med for hverandre.

Riksarkivet, Oslo

Gunnar I. Pettersen arbeider med *Regesta Norvegica X*, som dekker 1420-åra. Arnhild Aasen arbeider med *Regesta Norvegica XI*, som dekker 1430-åra. Ingen av desse binda er forventa ferdige på nokre år enno.

Diplomatarium Norvegicum XXIII, ved Tor Ulset, vart utgjeve før jul 2011.

Jo Rune Ugulen arbeider no i hovudsak med *Diplomatarium Norvegicum XX*, og har meir enn nok materiale til heile bandet. I løpet av 2012 eller tidleg i 2013 vil korpus vera klart, men det står att fleire rundar med kollasjoning etter det.

Ei ny utgåve av *Bergens Kalvskinn*, ei jordebok frå Bergen bispedømme i frå første halvta av 1300-talet, er i kjømda. Ole-Jørgen Johannessen har oversendt manuskriptet til Riksarkivet, og arbeidet med eit førsteutkast til register er ferdig. Det kan tenkjast ei ferdigstilling av denne i løpet av 2013, men tidsramma er usikker.

Stefka Georgieva Eriksen arbeider med ei ny utgåve av *Elíss saga ok Rósamundar*, basert på to parallelle handskrifter, DG 4-7 fol (ca. 1270) og Holm Perg 6 4to (ca. 1400-1425), med engelsk omsetjing. Vi reknar med at denne kan verta utgjeven i løpet av 2013. Teksten vil gjevast ut diplomatarisk, og inngår i serien Norrøne tekster.

Tor Ulset arbeider med kollasjoninga av *Hákonar saga Hákonarsonar*, og reknar med å ha ei ferdigstilt utgåve seinast i 2015/2016.

Mest truleg kjem det i løpet av 2012 også ein ny publikasjon i serien *Norske sigiller fra middelalderen*. Dette bandet har tittelen *Geistlige segl fra Nidaros bispedømme*, og utgjevarar er Halvor Kjellberg, Brita Nyquist og Erla Hohler.

Det vert også framleis arbeidd med å få ferdigstilt band 7 av *Norges innskrifter med de yngre runer*.

Menotec-prosjektet (Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen)

Ved **Enhet for digital dokumentasjon, Universitetet i Oslo**, har man arbeidet med to ting

- 1) korrektur av diplomavskriftene.
- 2) flytte menotasidene og arkivet til Oslo.

a) menotasidene er i gang i Oslo. Det er tatt i bruk et versjonskontrollsystem slik at utvalgte redaktører kan redigere sidene. De utvalgte redaktørene er:

Odd Einar haugen, Norge

Karl Gunnar Johansson, Sverige

Alex Speed Kjeldsen, Danmark

Haraldur Bernhardsson, Island

b) arkivet.

Arkivet er under etablering. Vi tar sikte på å lage det likest mulig arkivet slik det var i Bergen som en start. Inntil videre bruker vi

- Corpus Workbench utf-8 basert
- eXist xml-database
- cocoon + tomcat webløsning
- xsl, css arves fra det gamle arkivet.
- java som programmeringsspråk.
- javascript (jQuery) på klienten

Kwic-konordansene fra søket er kodet som TEI-dokumenter.

Automatisk innlasting fra menotisk xml, dvs leverer en en validert menotisk xml-fil til arkivet legges den inn i arkivet uten mer inngripen fra redaktør.

Søkedelen er ferdig, en første versjon av arkivet skal være klar i løpet av september

Løsningen lages slik at det skal bli mulig å kunne installere den på en hvilken som helst linux og apple-unix maskin. En slik pakke skal brukes i Menotec-leveransen.

Ved **Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo**, har man hatt ansvaret for arbeidet med å transkribere primærkildene, og man har så langt transkribert disse håndskriftene:

- AM 56 4to
- AM 60 4to
- AM 78 4to

- AM 302 fol
- AM 305 fol
- Holm perg 30 4to
- Holm perg 34 4to
- DG 8 I fol
- + diverse fragment fra 1100- og 1200-talet.

Det meste av dette materialet er nå ferdig korrekturlest, og det ligger med få unntak på to nivåer, faksimilært og diplomatarisk.

I det siste har man gått i gang med den morfologiske annotasjonen av DG 8 I (Magnus Lagabøtes landslov).

Ved **Institutt for lingvistiske, litterære, og estetiske studier, Universitetet i Bergen**, har man hatt ansvaret for å koordinere arbeidet med syntaktisk annotasjon av et utvalg håndskrifter. Innen utgangen av 2012 håper man at disse fire håndskriftene har fått fullstendig morfologisk og syntaktisk annotasjon:

- DG 4-7 (*Strengleikar*)
- DG 8 II (Den legendariske *Óláfs saga ins helga*)
- Holm perg 34 4to (Magnus Lagabøtes landslov)
- AM 619 4to (Gammelnorsk homilieboek)

Arbeidet med annotasjonen har for det meste vært utført av Fartein Th. Øverland, Bergen/Strandebarm og Eiríkur Kristjánsson, Reykjavík, men det har også vært viktige bidrag fra Kari Kinn og Signe Laake, Oslo, og Sigríður Sæunn Sigurðardóttir, Reykjavík.

Odd Einar Haugen og Fartein Th. Øverland har på det nærmeste slutført retningslinjene for den morfologiske og syntaktiske annotasjonen (200 sider). De kan lastes ned fra denne adressen:

<https://dl.dropbox.com/u/8086804/Menotec/Menotec-retningslinjer-2012-08-17.pdf>

Dag T. Haug og Hanne M. Eckhoff har vært aktivt engasjert i annotasjonsarbeidet, og det same gjelder ISWOC-prosjektet ved Kristin Bech og Kristine G. Eide.

Sverige

Rapporter ved Lars Borin (Språkbanken, Göteborg) og Per-Axel Wiktorsson (Svenska fornskriftsällskapet).

Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet

Det kan vara intressant för Menota att Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet i år gör en särskild satsning på digitala historiska språkliga resurser och deras användning i språkforskning och annan forskning. Satsningen handlar bland annat om följande:

(1) att göra texter tillgängliga på nätet. Redan finns den fornsvenska textbanken sökbar i Språkbankens nya korpussöksystem Korp

http://spraakbanken.gu.se/korplabb/?mode=old_swedish#hpp=25&sort=&stats_reduce=word

och inom kort kommer vi att sätta upp en webbsida där svensk lagtext och andra juridiska dokument från landskapslagarna och framåt kommer att vara tillgängliga genom Korpgränssnittet

(2) att förse de äldre texterna med samma språkvetenskapliga upmärkning som vi idag har för de moderna (lexikoningång, ordklass/böjningsform, dependenssyntax, etc.)

(3) att tillsammans med forskare – i första hand språkhistoriker men även forskare i andra humanistiska discipliner som vill komma åt texternas innehåll snarare än deras form – utveckla språkverktyg och användargränssnitt som hjälper dem att effektivt använda stora mängder digitaliserade äldre texter i deras forskning.

I samband med detta är vi intresserade av att kunna införliva så mycket äldre material som möjligt, för vilket vi är beroende av att digitaliseringsinitiativ som Menota gör sina material tillgängliga under öppna licenser.

Svenska fornskriftsällskapet

I januari 2012 utgavs:

Serie 1. Svenska skrifter:

95. Bilden av Budde. Studier kring en svensk språk pionjär. Utg. av Lars Wollin.

96. Christian Lovén med bidrag av Claes Gejrot, Historieskrivning vid Uppsala domkyrka under högmedeltiden. Handskriften UUB C 92 och dess källor.

Serie 3. Smärre texter och undersökningar

6. Texter och tecken från svensk medeltid. Utg. av Per-Axel Wiktorsson.

Under hösten 2012 planeras följande arbeten komma att nytryckas:

Serie 1. Svenska skrifter:

- 62:1. Bibelöversättningarna av år 1536. Utg. av Gunnar Sjögren. Daudz psaltare. 1956.
- 62:2. Dito. Salomons ordspråk och Salomos wijsheet. 1958.
- 62:3. Dito. Jesu Syrach book. 1960.

Under det kommande arbetsåret beräknas följande arbeten komma att utges av trycket:

97. Per Strömberg, De svenska resande kungarna. Om maktens centrum.
98. Enchiridion. Med en inledning av Magnus Nyman.
99. Patrik Åström, Vattenmärken i svenska medeltida laghandskrifter och Uppsala universitetsbiblioteks pappersbrev.
100. Räkenskaper för Åtvidaberg från 1500-talets början. Utg. av Evert Melefors.